Ibsa Suuratu Al-Qiyaamah-Kutaa Dhumaa

Description

Kunoo suuratu Al-Qiyaamah osoo ilaallu dhuma irra geenye jirra. Kaayyoo websaayiti kanaa keessaa tokko, gaafi, â€œDuâ€™aan booda gahuumsi namaa eessaa? Namni duâ€™e achumaan ni hafaa?â€• jedhuuf deebii quubsaa deebisuudha. Dhugumatti, deebii quubsaa Qurâ€™aana keessatti jechoota filatamoon irra deddebiâ€™amuun ni arganna. Jechoota kanniin keessaa, â€œAl-Masiir (Gahuumsa), ar-Rujuuâ€™u (Deebii)â€• kanneen jedhaniidha. Maarre, namni duâ€™ee achumaan biyyee taâ€™ee ni hafaa ree? Kunoo dhumti Suuratu Al-Qiyaamah gaafi sammuu namaa keessa naannaâ€™u haala bareedan kaasun deebii itti deebisti. â€œYaa namana akkanumatti ni dhiifamtaa?â€•Dubbisa gaariiâ€¦

﴿أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِىٍّ
يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ ٱلزَّوْجَيْنِ
ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾﴾

â€œ(36)-Sila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa? (37)-Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa copha bishaan saalaa hin turree? (38)-Sana booda dhiiga ititaa taâ€™e, ergasii [Rabbiin nama godhee] isa uumee sirreesse. (39)-Isa irraa saala lama, dhiiraa fi dhalaa taasise. (40)-Sila [Rabbiin akkas godhe] sun duâ€™aa jiraachisuu irratti dandaâ€™aa mitii?â€• Suuratu Al-Qiyaamaa 75:36-40

Keeyyattoonni kunniin keeyyattoota jalqaba suurah irratti dhufaniin kanneen wal qabatanii fi guutaniidha. Keeyyattoota jalqabaa keessatti nama, â€œNamni duâ€™ee lafee bututtee erga taâ€™e, dandeettin Rabbii subhaanahu sadarkaa lafee bututte tana lamuu deebisu irra hin gahuâ€• jedhee yaadu

irratti deebii deebisa. Deebiin akkana jechuun dhufe: â€œ**Eeyyen [walitti ni qabna]. Nuti fiixee qubbiin isaatu [akka turanitti deebifnee] sirreessu irratti Dandaâ€™oodha.â€•**

Keeyyattoota dhumaa kana keessatti immoo, nama duâ€™aan booda kaafamutti hin amanne: â€œGooftaan Khaaliqni karoora namoota uumuu fi tooâ€™atu keessatti hojii isaaniitiif hin qoratu. Beelladootaa fi bineensota biroo caalaa uumama addaa kan akka sammuu sirritti xinxallu namaaf kennee osoo isaan hin qorin, hin ajajin, hin dhoowwin akkanumatti dhiisa. Duâ€™aan booda isaan kaasuun osoo isaan hin qoratin, murtii isaan irratti hin dabarsinii fi jazaa isaaniif hin kafalin akkuma duâ€™anitti isaan dhiisa.â€• jedhee yaadu irratti deebii deebisa. Deebiin kanaa haala gaafitiin dhufee:

â€œSila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?â€•
Aayah keessatti â€œ**sudaa**â€• jechuun kan akkanumatti dhiifame (neglected). Akka horii gadi dhiifame akka fedhetti tiikse malee dheedu akkanumatti kan dhiifame. Akka lugaatti ni jedhama: â€œibilu sudaaâ€•- kana jechuun gaala akkanumatti tiikse malee dhiifamte. Qorannoo fi toâ€™annnaa tokko malee wanta balleessitu ni balleessiti.

Haala kanaan gaafi erga dhiyeesse booda keeyyattoonni armaan olii kunniin sifaata (amaloota) Rabbii keessaa amaloota lama beeksisuu of keessaa qabu:
Amala 1ffaa: Ogummaa Rabbii azza wa jalla. Ogummaan Isaa uumamtoota uumuu keessatti ni mulâ€™ata. Uumamtoonni mallattoolee gara ogummaa Rabbii akeekaniidha. Mallattolee kanniin keessaa nama copha bishaan saalaa ergasii dhiiga ititaa irraa uumudha. (Ogummaa (hikmaa) jechuun keessaa fi ala, jalqabaa fi xumura wantoota beekuu fi wanta hundaa bakka isaaf malu kaaâ€™udha). Rabbiin subhaanahu Ogeessa jalqabaa fi xumura, keessaa fi ala wantoota hundaa beeku fi dogongora tokko malee wanta hundaa bakka isaaf malu kan kaaâ€™udha. Inni Ogeessa waan taâ€™eef wanta taphaa hin hojjatu.

Amala 2ffaa-Dandeetti Isaa fiixee olâ€™aana irra gahe. Wanta tokko dhabama irraa uumuu fi wanta bade lamuu deebisee uumuu irratti Inni Dandaâ€™aadha. Amalli kuni hojii Rabbiin subhaanahu uumamtoota Isaa irratti hojjatu irraa ni hubatama.

Kana booda hiikni aayah, **â€œSila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?â€•**: Sila Rabbiin Ogeessaa fi beekaa taâ€™e uumama fedhii fi filannoo qabu uumee osoo isa hin ajajinii fi hin dhoowwin ergasii isa kaasun osoo isa hin qoratinii fi hin mindeessin akkanumatti ni dhiisaa? Lakki! Namni addunyaa tana keessatti osoo hin ajajaminii fi hin dhoowwamin hin dhiifamu. Osoo hin kaafamin qabrii isaa keessattis akkanumatti hin dhiifamu. Kana irra, addunyaa tana keessatti wanta gaariitti ni ajajama, wanta badaa irraa ni dhoowwama. Ganda Aakhiraatti immoo gara Rabbii oofamuun ni qoratama. Wanti asitti barbaadame duâ€™aan booda kaafamu mirkaneessuu fi namoota jallatan, wallaaltoota taâ€™anii fi of tuulun osoo beekanu warra haqa faalleessan irratti deebii deebisuufi.[1]

Namoota dhaabbata bareedaa irratti Kan uumee, humna sammuu beelladoota fi bineensotaaf hin kennine Kan namaaf kenne, akkuma horii akkanumatti isaan dhiisuun namoota gaggaarii akka namoota badii hojjatanii gochuun ogummaa Isaatiif hin malu. Rabbiin Beekaa fi Dandaâ€™aa ogummaa Isaatiin gahuumsa dhumaa gara Isaa taasisu dandaâ€™uudha. *Osoo akkanumatti namoota dhiisee, silaa namoonni balleessaa fi badii hojjatan addunyaa rakkattuu tana keessatti ni milkaaâ€™u turan. Akkasumas, warroonni hojii gaggaarii hojjatan ifaaje malee homaa hin argatu turan.* Sulula hunda

keessa kan raataâ€™an taâ€™anii namoota akkanumatti dhiisun ogummaa Ogeessaatiif hin malu.

Kanaafi, duâ€™aan booda kaafamuu dhugaa akka taâ€™e ilaalchise yommuu ragaa dhiyeessu akkana jedhe: â€œ**Sila namni lafee isaa walitti hin qabnu yaadaa?**â€• Kana jechuun uumama isaa kan hin deebisnee fi jazaaf isa hin kaasne isatti fakkaataa?

Gama ogummaa Isaatinis haala ibsa armaan olii fakkaatun akkana jedhe, **â€œSila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?â€•** kana jechuun osoo hin ajajaminii fi hin dhoowwamin ergasii osoo kaafame hin qorataminii fi hin mindeefamin akkuma gaalli dhiifamtu namnis akkanumatti dhiifamaa? Osoo isa hin kaasin ni dhiisnaa, hojii isaa akkanumatti akka badu ni goonaa? [2]

Gaariis taâ€™ee badiin inni hojjate akkanumatti ni dhiifamaa? Zaalimni (Cunqursaan) namoota meeqa guyyaa guyyaan fixa! Garuu inni addunyaa tana keessatti osoo mana murtiitti hin dhiyaatinii fi hin adabamin duâ€™a. Mee hidda onnee jalaa of haa gaafannu: â€œHojiin badaan isaa kuni akkanumatti ni hafaa? Namni kuni hojii badaa isaa kanaaf osoo qoratamee hin adabamin akkanumatti biyyee taâ€™ee ni badaa?â€•

Rabbiin azza wa jalla Dandeetti guutuu qabu, dandeettin Isaa uumama jalqabaa keessatti namootaaf ifa taâ€™ee jira. Nama erga ajjeese fi qaamni isaa badee booda lamuu deebisuun Isatti hin ulfaatu. Inni Oltaâ€™e, aangoon Isaa guddate namoota duâ€™an kaasuu irratti dandaâ€™aadha.

Inni azza wa jalla qorachuuf, murtii irratti dabarsuu fi jazaa isaaniif kafaluuf namoota duâ€™an ni kaasa. Nama badii hojjate haqummaadhaan ni adaba. Tarii yoo kufrii hin hojjatin araarama Isaatiin isa haguugu dandaâ€™a. Namoota amananii fi hojii gaarii hojjatan immoo tola Isaatiin mindaa guddaa isaaniif kenna.

Ragaan amaloota Isaa lamaan kanniin-**Ogummaa** fi **Dandeetti-** agarsiisan keessaa nama biyyee irraa ergasii copha bishaan saalaa irraa uumudha. Namni duâ€™aan booda kaafamu yoo shakke uumama jalqabaa isaa ilaalun gahaadha. Kanaafi ni jedha: â€œ**Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa copha bishaan saalaa hin turree?â€•**

Maniyyi jechuun dhangalaâ€™aa saalaa dhiirati. Cophni bishaan saalaa (nuxfaan) copha xiqqaa gadaamessa haadhaa keessatti dhangalaafamuudha. Sila namni lafee isaa walitti hin qabnu yaadaa? Sila uumama isaa copha bishaan saalaa irraa hin jalqabnee? Kanaafu, akkuma duraatti lamu isa deebisuu maaltu Nu dadhabsiisa ree?[3]

â€œ**Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa copha bishaan saalaa hin turree?**â€• Sila namni dhangalaâ€™aa saalaa gadaamessa haadhaa keessatti dhangalaafamu irraa nuxfaa (copha) hin turree? â€œ**Sana booda dhiiga ititaa taâ€™e, ergasii [Rabbiin nama godhee] isa uumee sirreesse.**â€• Kana jechuun Rabbiin subhaanahu copha bishaan saalaa (nuxfaa) kana dhiiga ititaa, ergasii muraa fooni taasise. San booda boca namaa qabsiisuun ruuhi itti afuufee uumama isaa sirreesse. Kutaalee qaamaa isaaf guutee murtii fi fedhii Isaatiin dubartii ykn dhiira taasise.

â€œIsa irraa saala lama, dhiiraa fi dhalaa taasise.â€• Kana jechuun bishaan saalaa isaa (namaa) irraa ijoollee dhiiraa fi dhalaa taâ€™an ni uume.[4]

â€œSila [Rabbiin akkas godhe] sun duâ€™aa jiraachisuu irratti dandaâ€™aa mitii?â€•
Dhugumatti, Rabbiin Guddaan Oltaâ€™ee uumama namaa sirreessee fi dhaabbata bareeda isaaf godhe Suni isaan qorachuuf, haqaan isaan jidduutti murteessu fi wanta hojjataa turaniif jazaa isaaniif kafaluuf namoota duâ€™an kaasu irratti dandaâ€™aa mitii? Gaafi kanaaf deebiin beekumsa irratti hundaaâ€™e kana fakkaata:

Eeyyeen! Dhugumatti Inni duâ€™aa jiraachisuu irratti dandaâ€™aadha. Wanta fedhe uumuu irratti, wanta hundaa irratti Dandaâ€™aadha. Wanta namoonni duâ€™aan booda kaafamutti hin amanne jedhan irraa Rabbiin qulqullaaâ€™e oltaâ€™e.[5]

Qabxiilee ijoo keeyyattoota armaan olii irraa barannu:
1-Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ogeessa waan taâ€™eef namoota erga uumee akkanumatti hin dhiisu. Akkanumatti isaan dhiisun ogummaa Isaatiin kan wal faallessuudha. Kanaafi ni jedha: **â€œSila namni akkanumatti dhiifamu yaadaa?â€•**

Ogeessi wanta hundaa kan beeku, wanta hojjatu hunda kaayyoof kan hojjatuudha. Taphaaf wanta tokko hin hojjatu. Namni erga duâ€™ee booda qorannoo fi jazaaf osoo hin kaafamin akkanumatti yoo hafe, isa uumuun tapha taâ€™aa jechuudha.Kuni immoo Ogummaa Rabbii waan faallesuuf namni akkanumatti duâ€™ee hin dhiifamu. Duâ€™aan booda kaafamuun wanta hojjataa tureef qoratamuu fi jazaa argachuun dirqama.

2-Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa namoota duâ€™an kaasu irratti dandaâ€™aa akka taâ€™e ragaa agarsiisu namni hunduu guyyaa guyyaan ni arga. Ragaan kunis ilma namaa copha bishaan saalaa irraa uumuudha. Kanaafi ni jedha: **Sila inni maniyyii dhangalaafamu irraa copha bishaan saalaa hin turree?â€•**

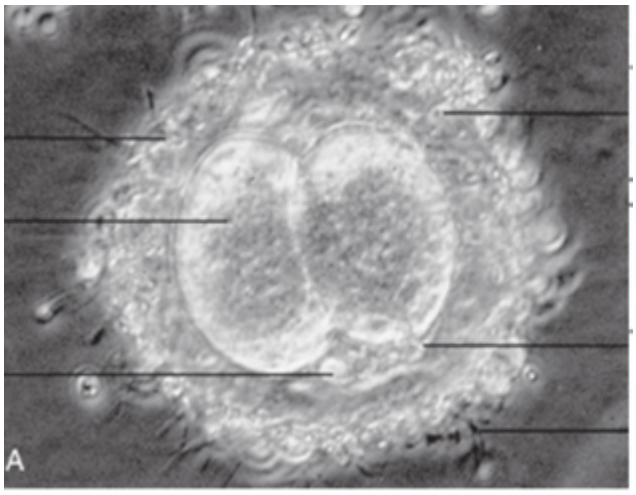

Nuxfah -Copha bishaan saalaa

Copha bishaan saalaa kana irraa harkaa luka, afaani funyaan, kutaalee qaamaa biroo uumuun nama guutee dhaabbata isaa Kan sirreesse, lamuu deebisuun Isatti hin ulfaatu. Cophni bishaan saalaa copha homaa hojjachuu hin dandeenyedha. Mataa ofiitin of uumuun harkaa luka, afaanii funyaan, kutaalee qaamaa biroo baafachuu dandaâ€™aa? Gonkumaa hin dandaâ€™u. Sababni isaas, cophni kuni

beekumsa, dandeetti fi fedhii hin qabu. Osoo beekumsa, dandeetti fi fedhii qabaate silaa namoota biroo irraa adda taâ€™uuf harka sadii ykn kutaa qaama biroo dabalata. Namni hundu harka lama, luka lama qaba. Kanaafu, kana hunda tartiiba Kan qabsiisu Khaaliqa tokkicha wanta hundaa irratti Dandaâ€™aa taâ€™eedha. Kanaafu, namoota jalqaba irratti copha irraa Kan uume erga duâ€™anii biyyee taâ€™anii booda lamuu deebisun homaa Isarratti hin ulfaatu. Ni jedha:

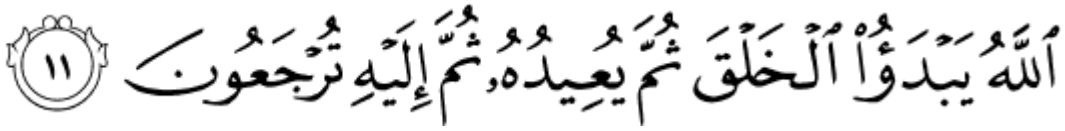

â€œ**Rabbiin uuminsa ni jalqaba, san boodas isa ni deebisa. Sana booda garuma Isaa deebifamtu**.â€• Suuratu Ar-Ruum 30:11

Rabiin subhaanahu wa taâ€™aalaa wanta uumuu fedhe fi murteesse uumuu ni jalqaba. Ergasii wanta uumee san ni ajjeesa. San booda wanta ajjeese san dandeetti Isaa guutuu taâ€™een ni deebisa. â€œ**Sana booda garuma Isaa deebifamtu.â€•** Kana jechuun ergasi isin jireenya lammataatiif ni kaafamtu, gara qorannoo Rabbii, murtii Isaatii fi jazaa Isaa hojii irra oolchuutti dirqamaan ni deebifamtu.[6] Namni amanee fi waan gaarii hojjate mindaa gaariin mindeefama. Namni badii hojjate immoo badii isaatiin ni adabama.

Alhamdulillah Rabbil aalamiin. Gargaarsa Rabbiitiin tafsiirri suuratu Al-Qiyaamah asirratti xumurame.

---

[1] Tafsiiru Ibn Kasiir-7/441[2] Tafsiiru tahriir wa tanwiir-29/365-366[3] Madda olii[4] Zaadul masiir-1495[5] Maâ€™aariju tafakkur-2/516-521[6] Maâ€™aariju tafakkuri-15/136

Date Created
January 2, 2020
Author
admin